

Хотинська-Нор О.З.,
доктор юридичних наук, доцент,
професор кафедри правосуддя
юридичного факультету
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка

УДК 347.965

ПРАВОВИЙ СТАТУС АДВОКАТА У ЦИВІЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ У СВІТЛІ ОНОВЛЕНИХ ПОЛОЖЕНЬ ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ

Модернізація та новелізація цивільного процесуального законодавства як необхідна умова сучасного етапу реформування системи правосуддя ознаменувала нову віху у судовому захисті прав, свобод та інтересів особи, що реалізується у формі цивільного судочинства. Орієнтація на міжнародні стандарти справедливого правосуддя, ефективність вітчизняного судового процесу відобразилася не лише на формулюванні завдань та основних засад цивільного судочинства, чільне місце серед яких, зрештою, посів принцип верховенства права, а й загалом змінила парадигму цивільного процесу в Україні. Свідченням тому є поява нових конструкцій, понять, інститутів цивільного процесуального права, трансформація класичних процедур і підходів.

Одним із інститутів цивільного процесуального права, нормативна основа якого зазнала змін, став інститут представництва. Зокрема, положення ст. 60 ЦПК України передбачають, що представником у суді може бути адвокат або законний представник, що кореспондує конституційним приписам, відповідно до яких лише адвокат здійснює представництво іншої особи в суді. Виняток становлять спори, що виникають із трудових відносин і малозначні справи. Таким чином, сьогодні адвокат набуває стратегічного значення як учасник судового провадження, коли йдеться про представництво у цивільному судочинстві. Це зумовлює актуальність питання його правового статусу, який у судовому процесі регулюється спільно приписами загального – процесуального законодавства та спеціального – Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність».

Мета статті полягає у тому, щоб на основі наукового аналізу норм цивільного процесуального законодавства визначити специфіку правового статусу адвоката у цивільному судочинстві України.

Наявність особливостей правового статусу адвоката у судовому процесі зумовлена оновленням норм Цивільного процесуального кодексу України, що вимагає належної кореляції з положеннями Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність».

Оновлені положення ЦПК України дозволяють першочергово сфокусувати свою увагу на таких основних моментах: 1) адвокат є учасником судового процесу, а не учасником

справи; 2) адвокату забороняється зловживання процесуальними правами; 3) до адвоката може бути застосовано заходи процесуального примусу; 4) адвокат може бути допитаний як свідок, що унеможливорює в подальшому здійснення ним представництва у справі; 5) повноваження адвоката можуть бути підтверджені довіреністю або ордером з відповідним застереженням щодо обмеження повноважень.

Прискіплива увага до правового статусу адвоката зумовлена його визначальною роллю у суспільстві та державі, в яких людина є безумовною та беззастережною цінністю, а її права, свободи та інтереси – керівними у формуванні всіх напрямів державної політики.

Ключові слова: представництво, адвокат, цивільне судочинство, правовий статус адвоката, правнича допомога, професійна правнича допомога.

Ключова роль адвоката, який віднині єдино уособлює довірливе представництво у цивільному судочинстві (за винятком спорів, що виникають із трудових відносин і малозначних справ), пояснюється змінами до Конституції України¹, ст. 131² якої містить імперативний припис, що винятково адвокат здійснює представництво іншої особи в суді. При цьому завданням адвокатури визначено надання професійної правничої допомоги.

Зазначене конституційне положення своєрідним чином трансформувалося у ст. 15 ЦПК України³, яка передбачає право учасників справи на правничу допомогу, видом якої є професійна правнича допомога – представництво у суді, яке здійснюється винятково адвокатом.

Зауважимо, що вказана норма структурно розміщена серед тих, що змістовно розкривають основні засади цивільного судочинства, передбачені у ст. 2 ЦПК України. Проте безпосередньо як принцип не згадується. Втім, очевидно є поява двох нормативних конструкцій, які потребують урахування та узгодження з визначеннями, що містяться у Законі України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність»⁴, а саме:

1) представництво у суді – це вид правничої допомоги, яка здійснюється виключно адвокатом, крім випадків встановлених законом;

2) професійна правнича допомога – це представництво у суді, яке здійснюється винятково адвокатом.

У такому разі слід звернути увагу на розмежування понять «правнича допомога» та «професійна правнича допомога». Адже очевидним є акцент на суб'єкті її надання – правнику (у першому випадку) та професійному правнику (у другому випадку). Саме прив'язка до професії дозволяє виокремити адвоката як єдиного суб'єкта надання такої допомоги. Слід зазначити, що поява цих термінів не залишилася поза увагою науковців, і у літературі є спроби їх витлумачити шляхом звернення до лексичного значення цих конструкцій (І. Головань⁴, В. Заборовський⁵, С. Іваницький⁶ та інші).

С. О. Іваницький, зокрема, вважає, що за своєю суттю професійна правнича допомога відображає ключові ознаки адвокатської допомоги. Передусім, йдеться про забезпечення високого рівня компетентності, кваліфікованості та якості допомоги за рахунок нала-

¹ Конституція України: Закон України від 28.06.1996 <<http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80?find=1&text=%E0%EC%ED%B3%F1%F2%B3#w11>> дата звернення 10.09.2018.

² Цивільний процесуальний кодекс України: Закон України від 18.03.2004 <<http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15/stru#Stru>> дата звернення 10.09.2018.

³ Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 07.07.2012 <<http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#n304>> дата звернення 10.09.2018.

⁴ І Головань, 'Світлої пам'яті права на правову допомогу' (2016) Українська правда <<https://blogs.pravda.com.ua/authors/golovan/56b84689eb24c/>> дата звернення 10.09.2018.

⁵ В Заборовський, *Правовий статус адвоката в умовах становлення незалежної адвокатури України* (2017) 75–84.

⁶ С Іваницький, *Теоретичні основи організації адвокатури в Україні: принципи та система: монографія* (Київ, Інтерсервіс 2017) 19–22.

годження спеціального механізму доступу до професії, дотримання професійних та етичних стандартів, а також гарантій діяльності¹.

Проте нам першочергово видається необхідним уяснити зміст поняття «правнича допомога», що прийшло на зміну поняттю «правова допомога». Зокрема, на думку ідеологів цих змін, такий підхід обумовлений стандартами української мови, оскільки «в український вжиток правовий увійшло як калька з російської правової»². Проте, на нашу думку, відбулася підміна понять, яка призвела до зміни не лише форми, але й змісту. Адже «правнича допомога» та «правова допомога» не є тотожними. Поняття «правнича допомога» вказує на її суб'єкта – правника (про що також зазначають розробники відповідних змін³), водночас конструкція «правова допомога» акцентує увагу на її об'єкті – правах людини. Саме їх захист у його широкому сенсі споконвіку визначає мету функціонування адвокатури в суспільстві та державі.

Свого часу Конституційний Суд України зауважив, що право кожного на правову допомогу за своєю суттю є гарантією реалізації, захисту та охорони інших прав і свобод людини і громадянина, і в цьому полягає його соціальна значимість. Серед функцій такого права у суспільстві слід окремо виділити превентивну, яка не тільки сприяє правомірному здійсненню особою своїх прав і свобод, а й, насамперед, спрямована на попередження можливих по-

рушень чи незаконних обмежень прав і свобод людини і громадянина з боку органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових і службових осіб⁴. Тобто права людини, необхідність їх гарантій реалізації, захисту та охорони є визначальними відносно того, хто надає таку допомогу. «Вибір форми та суб'єкта надання такої допомоги залежить від волі особи, яка бажає її отримати»⁵. Таким чином, «правова допомога» є змістовно ширшим поняттям, яке не обмежується колом суб'єктів її надання, в той час як «правнича допомога» є допомогою правника – юриста, фахівця з правознавства⁶.

Проте необхідно констатувати, що у цивільному судочинстві адвокат є суб'єктом надання професійної правничої допомоги, що реалізується у вигляді представництва.

Повертаючись безпосередньо до мети нашого дослідження, необхідно звернути увагу на низку новацій цивільного процесуального законодавства, які стосуються прав, обов'язків і відповідальності, що у взаємозв'язку є невід'ємними елементами правового статусу адвоката.

1. Адвокат є учасником судового процесу, а не учасником справи.

Відповідно до ст. 42 ЦПК України учасниками справи у справах позовного провадження є лише сторони та треті особи. На відміну від попередньої редакції ЦПК України, норми якої також до учасників справи відносили і представників, останні тепер відносяться

¹ С Іваницький, *Теоретичні основи організації адвокатури в Україні: принципи та система: монографія* (Київ, Інтерсервіс 2017) 22.

² С Головатий, 'Причинки до конституційного текстотворення' (2016) 6 Право України 2–34.

³ Пояснювальна записка до проекту Закону України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)» <<http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc34?id=&pf3511=57209&pf35401=366464>> дата звернення 10.09.2018.

⁴ Рішення Конституційного Суду України від 30.09.2009 № 23-рп/2009 у справі за конституційним зверненням громадянина Голованя Ігоря Володимировича щодо офіційного тлумачення положень статті 59 Конституції України (справа про право на правову допомогу) <<http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v023p710-09>> дата звернення 10.09.2018.

⁵ Рішення Конституційного Суду України від 30.09.2009 № 23-рп/2009 у справі за конституційним зверненням громадянина Голованя Ігоря Володимировича щодо офіційного тлумачення положень статті 59 Конституції України (справа про право на правову допомогу) <<http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v023p710-09>> дата звернення 10.09.2018.

⁶ *Словник української мови: в 11 томах*, (1976). Том 7, 506.

до учасників судового процесу поряд із такими суб'єктами, як помічник судді, секретар судового засідання, судовий розпорядник, свідок, експерт, експерт з питань права, перекладач, спеціаліст.

Таким чином, адвокат як представник у цивільному судочинстві має свій спеціальний процесуальний статус, який серед іншого передбачає, що не будучи учасником справи він згідно зі ст. 64 ЦПК України здійснює всі права та обов'язки особи, яку він представляє, від її імені.

2. Адвокат зобов'язаний добросовісно користуватися своїми процесуальними правами. Дії, які залежно від конкретних обставин можуть бути витлумачені судом як зловживання процесуальними правами, передбачені у ст. 44 ЦПК України. Їх перелік є невичерпним і характеризується використанням таких оцінних конструкцій, як, наприклад, «завідомо безпідставний відвід», «очевидно штучний характер» тощо.

Поява такого підходу зумовлена необхідністю дисциплінування суддею учасників судового провадження, яка гостро постала у цивільному судочинстві з появою та застосуванням особами таких маніпулятивних технологій, як «технологія каруселі»¹, «технологія дискреції підсудності»² тощо.

Зловживання адвокатом, як і будь-яким іншим учасником судового процесу, процесуальними правами дестабілізує процес судового захисту прав людини, що суперечить завданню цивільного судочинства, яке полягає у справедливому, неупередженому та своєчасному розгляді й вирішенні цивільних справ. І тут необхідно нагадати про ключову роль,

яка відводиться адвокату в механізмі реалізації правосуддя, на що неодноразово зверталась увага Європейським судом з прав людини (ЄСПЛ): «Особливий статус адвокатів відводить їм центральне місце в системі здійснення правосуддя як посередника між суспільством і судами. Таке положення пояснює звичайні обмеження, які застосовуються до поведінки членів колегії адвокатів. Беручи до уваги ключову роль адвокатів у цій сфері, є всі розумні підстави очікувати від них, що вони посприяють належному відправленню правосуддя, і, таким чином, підтримають довіру суспільства до нього»³. Отже, завдання судочинства, визначені у ст. 2 ЦПК України, є ціннісним орієнтиром не лише для суду, а й для адвокатів як представників, які беруть участь у судовому процесі. Вони є визначальними відносно всіх інших інтересів, якими керується адвокат, приймаючи на себе зобов'язання щодо представництва особи у суді.

Крім того, допускаючи поведінку, яка може бути кваліфікована як зловживання правами, адвокат, на відміну від інших, повинен бути свідомий того, що шкодить не лише інтересам правосуддя. Він також завдає шкоди авторитету обраної ним професії, в основі якої знаходиться етична складова, підриває її престиж у суспільстві. Натомість міжнародні стандарти чітко наголошують на тому, що адвокати повинні постійно дбати про честь і гідність власної професії як важливій учасники здійснення правосуддя⁴.

Водночас зловживання процесуальними правами завжди потребуватиме від судді оцінки процесу їх реалізації (способів, форми, мети), або, інакше кажучи, поведінки особи у світлі конкретних

¹ Подання кількох позовів до одного й того самого відповідача з тим самим предметом і з тих самих підстав, або подання кількох позовів з аналогічним предметом і з аналогічних підстав, або вчинення інших дій, метою яких є маніпуляція автоматизованим розподілом справ між суддями.

² Необґрунтоване або штучне об'єднання позовних вимог з метою зміни підсудності справи або завідомо безпідставне залучення особи як відповідача (співвідповідачів) з тією самою метою.

³ Judgment in the case of Igor Kabanov v. Russia, 3 February 2011 <<https://hudoc.echr.coe.int/app/conversion/pdf/?library=ECHR&id=001-103222&filename=001-103222.pdf>> accessed 10.09.2018

⁴ VIII Конгрес ООН по запобіганню злочинам, Основні положення про роль адвокатів, 01.08.1990 <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/card/995_835> дата звернення 10.09.2018.

обставин справи, конкретної ситуації. Адже ЄСПЛ, а також національні судові інстанції неодноразово звертали увагу, що, наприклад, подання клопотань про відкладення розгляду справи, неодноразова зміна заявлених вимог тощо ще не є зловживанням правами. Зокрема, за правовою позицією, сформульованою у справі «Сілін проти України» ЄСПЛ нагадав, «що роль національних судів в організації судових проваджень у тому, щоб зробити їх швидкими та ефективними (див. останнє рішення щодо державних органів *Scordino v. Italy* (N1) [GC], N36813/97, параграф 183, ECHR2006...). Зокрема, національні суди мали можливість встановити, чи були підстави відкладення судового провадження за клопотанням однієї із сторін правомірними, і якщо це так, встановити період такого відкладення»¹. Важливим у такому випадку є питання про співвідношення мети та наслідків, які спричиняє реалізація адвокатом процесуального права. Відповідно до існуючих у теорії права положень зловживання правом, як правило, – це використання суб'єктивного права з порушенням меж його дії (будь-яке суб'єктивне право має межі, оскільки воно є мірою можливої поведінки правомочної особи у правовідносинах). Зловживання правом є ненормальним (марним, незвичайним, шкідливим, аморальним) здійсненням права, що виражається в недозволених конкретних діях, які завдають шкоди іншій особі або загрожують чужому праву².

Таким чином, зловживанням процесуальними правами є недобросовісна реалізація суб'єктивних прав у цивільному судочинстві з метою перешкоджання справедливому, неупередженому та своєчасному розгляду та вирішенню цивільних справ, наслідком якого є неефективність судового захисту.

Зловживаючи процесуальними правами, адвокат може досягнути результа-

ту, протилежного тому, що він очікував. Наслідки такої поведінки можуть бути несприятливими для його довірителя. Адже норми ЦПК України передбачають дієві процесуальні механізми протидії зловживанню процесуальними правами. Такими, зокрема, є:

- залишення без розгляду або повернення скарги, заяви, клопотання, якщо їх подання містить ознаки зловживання правом (ч. 3 ст. 44 ЦПК України);

- забезпечення судових витрат за наявності ознак зловживання правом на позов (ч. 4 ст. 135 ЦПК України);

- відступлення від загальних правил розподілу судових витрат шляхом покладення їх повністю чи частково на сторону, з боку якої (її представника) мало місце зловживання правом (п. 3 ч. 3, ч. 9 ст. 141 ЦПК України);

- застосування заходів процесуального примусу (ст.ст. 143–148 ЦПК України).

Стосовно адвоката необхідно наголосити на такому процесуальному заході реагування, як окрема ухвала, яка може бути постановлена судом у випадку зловживання процесуальними правами, порушення процесуальних обов'язків, неналежного виконання професійних обов'язків (в тому числі, якщо підписана адвокатом позовна заява містить суттєві недоліки) або іншого порушення законодавства адвокатом (ч. 2 ст. 262 ЦПК України). В такому разі вже йтиметься про підстави притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності уповноваженим на це органом, до якого судом надсилається окрема ухвала.

Специфіка наслідків зловживання адвокатом процесуальними правами у цивільному судочинстві у світлі оновлених норм ЦПК України вимагає акцентувати увагу на наступному положенні.

3. До адвоката можуть бути застосовані заходи процесуального примусу, види яких передбачені у ст. 144 ЦПК

¹ Справа «Сілін проти України» (заява N23926/02): рішення Європейського суду з прав людини від 13.07.2006 <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/974_103> дата звернення 10.09.2018.

² О Скакун, *Теорія держави і права* (2001) 428.

України. Фактично йдеться про притягнення до процесуальної відповідальності, дискусії з приводу виокремлення якої тривають уже протягом тривалого часу.

Так, у випадку невиконання процесуальних обов'язків, зловживання процесуальними правами адвокатом суд може стягнути штраф як з учасника справи, так і з адвоката як його представника (частина третя ст. 148 ЦПК України). Сума штрафу визначається судом у межах від 0,3 до трьох розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб. А якщо невиконання процесуальних обов'язків, зловживання процесуальними правами матиме характер повторного чи систематичного, сума штрафу визначається в межах від одного до десяти розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб.

Існують думки, що застосування штрафу у цивільному судочинстві є не виправданим, оскільки створює можливості тиску суду на учасників судового процесу, позбавляє їх процесуальної дієвості, основою якої є принцип змагальності. Проте варто згадати, що незалежність і неупередженість суду є правовою презумпцією. Доки не буде доведено протилежного, правомірність, доцільність і добросовісність дій судді буде поза сумнівом. Спростувати це можливо лише шляхом оскарження ухвали про стягнення штрафу в апеляційному порядку.

Натомість варто погодитися з Д.Д. Луспеником, який зазначив, що судовий штраф у дохід держави має на меті дисциплінувати учасників процесу, забезпечити своєчасний захист порушених прав. Штраф є мірою юридичної відповідальності за вчинення цивільного процесуального правопорушення, тобто за неповагу до суду чи зловживання процесуальними правами, оскільки є невиконанням обов'язків, встановлених актами і розпорядженнями суду. При цьому слід

визнати, зауважує він, що так званою «потерпілою» особою тут є не певний учасник процесу, а встановлений законом порядок здійснення судом як органом державної влади своїх повноважень у цивільному судочинстві. Саме тому штраф має стягуватися на користь держави як публічна міра відповідальності¹.

Аналізуючи законодавчо передбачену можливість накладення штрафу на адвоката у цивільному судочинстві, важливо зазначити, що водночас із такою мірою впливу судом може бути постановлена окрема ухвала, яка, як зазначали вище, слугуватиме підставою для розгляду питання щодо притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності. Тобто притягнення адвоката до цивільної процесуальної відповідальності не заперечує можливості його притягнення також і до дисциплінарної відповідальності. Така «дуальність» розділила адвокатську спільноту: одні вважають, що це нововведення є позитивним, оскільки відповідає концепції реформування адвокатури, адже дозволяє здійснювати відстеження відповідності адвокатів кваліфікаційним вимогам²; інші – що це погіршує становище адвокатів, оскільки порушується принцип «non bis in idem» (не може бути двох покарань за одну провинність). Утім, оскільки йдеться про різні види юридичної відповідальності, навряд чи варто пристати на позицію останніх, особливо зважаючи на особливу роль адвоката у здійсненні правосуддя, про що йшлося вище.

4. Адвокат може бути допитаний як свідок за його згодою та заявою, що факти, які мають значення для справи, йому відомі особисто (ст. 234 ЦПК України). Водночас, приписи ст. 61 ЦПК України забороняють особі, яка бере участь у справі як свідок, бути представником у суді. З цього слідує висновок про те, що набувши статусу свідка у судово-

¹ Д. Луспеник, 'Ідеальний процесуальний кодекс: яким він має бути?' *Україна на шляху до Європи: реформа цивільного процесуального законодавства: зб. наук. праць. Матеріали міжнар. наук.-практ. конф.* (2017) 36–47.

² Є Свідло, В Чабан, 'Відповідальність представників у судовому процесі' (2018) *Юрист і Закон* 3.

му процесі, адвокат не може в подальшому брати участь у ньому як представник.

5. Оновлені положення ЦПК України залишили адвокату альтернативу щодо документів на підтвердження його повноважень. Як і раніше такими є довіреність або ордер, який видається відповідно до Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність». Тому саме в цих документах має бути застережено щодо обмежень повноважень на вчинення відповідних процесуальних дій (частина друга ст. 64 ЦПК України). Оскільки існуюча форма ордера досі відповідних граф не передбачає, варто згадати, що відповідно до п. 14 Положення про ордер на надання правової допомоги та порядку ведення реєстру ордерів, затвердженого рішенням Ради адвокатів України № 36 від 17 грудня 2012 р.¹, про обмеження правомочності адвоката, останній або керівник адвокатського об'єднання (бюро) зобов'язані вказати на звороті ордера. Це має суттєве значення, зважаючи на ст. 400¹, якою у жовтні 2017 р. було доповнено КК України², і положення якої передбачають кримінальну відповідальність за завідомо неправдиве повідомлення суду про повноваження представляти іншу особу в суді,

а так само умисне невнесення адвокатом до ордера відомостей щодо обмежень повноважень, встановлених договором про надання правничої допомоги.

Наведені особливості, які характеризують сучасний правовий статус адвоката у цивільному судочинстві України, не вичерпують себе. Чимало положень ЦПК України вимагають загалом зміни підходів до тактики і стратегії ведення справи адвокатом, що зумовлено реконструюванням процедури доказування у судовому процесі, появою інституту врегулювання спору за участю судді, запровадженням заходів, спрямованих на оптимізацію судочинства та дисциплінування його учасників, тощо. Проте їх ретельний аналіз потребує уваги у межах інших публікацій, окреслюючи напрями наших майбутніх наукових пошуків.

Підсумовуючи, варто наголосити, що прискіплива увага до адвокатів і загалом адвокатури, яка перебуває на порозі реформування, зумовлена їх визначальною роллю у суспільстві та державі, в яких людина є безумовною та беззастережною цінністю, а її права, свободи та інтереси – керівними у формуванні всіх напрямів державної політики.

REFERENCE LIST

LIST OF LEGAL DOCUMENTS

1. Konstytutsiia Ukrainy [Constitution of Ukraine]: Zakon Ukrainy vid 28.06.1996 <<http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80?find=1&text=%E0%EC%ED%B3%F1%F2%B3#w11>> data zverennia 10.09.2018 (in Ukrainian).
2. Tsyvilnyi protsesualnyi kodeks Ukrainy [Civil Procedural Code of Ukraine]: Zakon Ukrainy vid 18.03.2004 <<http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15/stru#Stru>> data zverennia 10.09.2018 (in Ukrainian).
3. Pro advokaturu ta advokatsku diialnist [On the Bar and Practice of Law]: Zakon Ukrainy vid 07.07.2012 <<http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#n304>> data zverennia 10.09.2018 (in Ukrainian).
4. Kryminalnyi kodeks Ukrainy [Criminal codex of Ukraine]: Zakon Ukrainy vid 05.04.2001 <<http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>> data zverennia 10.09.2018 (in Ukrainian).
5. Pro order na nadання pravovoi dopomohy ta poriadku vedennia reiestru orderiv: Polozhennia, zatv. rishenniam Rady advokativ Ukrainy № 36 vid 17.12.2012 <http://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/pologennya/2017-05-27-polozhennya-151_59d241a14075f.pdf> data zverennia 10.09.2018 (in Ukrainian).

¹ Про ордер на надання правової допомоги та порядку ведення реєстру ордерів: Положення, затв. рішенням Ради адвокатів України № 36 від 17.12.2012 <http://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/pologennya/2017-05-27-polozhennya-151_59d241a14075f.pdf> дата звернення 10.09.2018.

² Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 <<http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>> дата звернення 10.09.2018.

6. VIII Konhres OON po zapobihanniu zlochynam, Osnovni polozhennia pro rol advokativ, 01.08.1990 <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/card/995_835> data zverennia 10.09.2018 (in Ukrainian).

7. Rishennia Konstytutsiinoho Sudu Ukrainy vid 30.09.2009 № 23-pn/2009 u spravi za konstytutsiinym zvernenniam hromadianyna Holovania Ihoria Volodymyrovycha shchodo ofitsiinoho tlumachennia polozhen statii 59 Konstytutsii Ukrainy (sprava pro pravo na pravovu dopomohu) <<http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v023p710-09>> data zverennia 10.09.2018 (in Ukrainian).

8. Judgment in the case of Igor Kabanov v. Russia, 3 February 2011 <<https://hudoc.echr.coe.int/app/conversion/pdf/?library=ECHR&id=001-103222&filename=001-103222.pdf>> accessed 10.09.2018 (in English).

9. Sprava «Silin proty Ukrainy», 13.07.2006 <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/974_103> data zverennia 10.09.2018 (in Ukrainian).

BIBLIOGRAPHY

ARTICLES

10. Holovan I, 'Svitloi pam'iaty prava na pravovu dopomohu' [Bright memory of the right to legal aid] *Ukrainska pravda* (2016) <<https://blogs.pravda.com.ua/authors/golovan/56b84689eb24c/>> data zvernennia 10.09.2018 (in Ukrainian).

11. Zaborovskiy V V, 'Pravovyi status advokata v umovakh stanovlennia nezaleznoi advokatury Ukrainy' [Legal status of a lawyer in the conditions of formation of an independent advocate of Ukraine] (2017) 75–84 (in Ukrainian).

12. Ivanytskyi S O, 'Teoretychni osnovy orhanizatsii advokatury v Ukraini: pryntsypy ta systema' [Theoretical foundations of organization of the Bar in Ukraine: principles and system] (2017) 19–22 (in Ukrainian).

13. Holovatyi S, 'Prychynky do konstytutsiinoho tekstotvorennia' [The reasons for the constitutional creation of the text] (2016) 6 *Pravo Ukrainy* 2–34 (in Ukrainian).

14. Poiasniuvalna zapyska do proektu Zakonu Ukrainy «Pro vnesennia zmin do Konstytutsii Ukrainy (shchodo pravosuddia)» [Explanatory note to the draft Law of Ukraine «On Amendments to the Constitution of Ukraine (on Justice)»] <<http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc34?id=&pf3511=57209&pf35401=366464>> data zvernennia 10.09.2018 (in Ukrainian).

17. Svidlo Ye, Chaban V, 'Vidpovidalnist predstavnykiv u sudovomu protsesi' [Responsibility of the representatives in the trial] *Yuryst i Zakon* (2018) 3 (in Ukrainian).

AUTHORED BOOKS

15. *Slovyuk ukrainskoi movy*: v 11 tomakh [Dictionary of the Ukrainian language] (1976). Tom 7, 506 (in Ukrainian).

16. Skakun O F, *Teoriia derzhavy i prava* [The theory of state and law] (2001) 428 (in Ukrainian).

CONFERENCE PAPERS

18. Luspenyk D D, 'Idealnyi protsesualnyi kodeks: yakym vin maie buty?' [Ideal procedural code: what should it be?] *Ukraina na shliakhu do Yevropy: reforma tsyvilnoho protsesualnoho zakonodavstva*: zb. nauk. prats. Materialy mizhnar. nauk. – prakt. konf. (2017) 36–47 (in Ukrainian).

Khotynska-Nor O. Legal status of a lawyer in civil legal proceedings in the light of the updated provisions of the procedural legislation of Ukraine.

Modernization and modernization of civil procedural legislation, as a necessary condition for the current stage of reforming the justice system, marked a new milestone in judicial protection of the rights, freedoms and interests of a person, which is being implemented in the form of civil justice. The orientation to international standards of fair justice, the effectiveness of domestic litigation, reflected not only the formulation of the tasks and the basic principles of civil justice, the leading place among which, in the end, the principle of the rule of law, but also in general changed the paradigm of the civil process in Ukraine. Evidence of this is the emergence of new structures, concepts, institutions of civil procedural law, the transformation of classical procedures and approaches.

One of the institutes of civil procedural law, the normative basis of which was changed, became the institution of representation. In particular, the provisions of Art. 60 of the GIC of Ukraine provide

that a representative in a court may be a lawyer or legal representative that corresponds to constitutional requirements, according to which only a lawyer carries out the representation of another person in court. The exception is the disputes arising from labor relations and minor cases. Thus, today the attorney becomes strategic as a participant in court proceedings when it comes to representation in civil proceedings. This determines the urgency of the issue of its legal status, which in the court proceeding is regulated jointly by the requirements of the general procedural law and the special law of Ukraine «On Advocacy and Advocacy».

The purpose of this article is to determine, on the basis of scientific analysis of norms of civil procedural legislation, the specificity of the legal status of a lawyer in the civil legal process of Ukraine.

The presence of the peculiarities of the right status of a lawyer in the court proceeding is conditioned by the updating of the norms of the Civil Procedural Code of Ukraine, which requires a proper correlation with the provisions of the Law of Ukraine «On Advocacy and Advocacy».

According to Art. 15 of the Civil Code of Ukraine, participants in the case have the right to use legal assistance, the kind of representation of which is carried out exclusively by a lawyer (professional legal assistance). This term replaced the term «legal aid». In our opinion, there was a change not only in the form but also in the content of the concept. The term «legal aid» points to its subject – a lawyer, while the design of «legal aid» focuses attention on its object – human rights. It is precisely their protection, in its broadest sense that from time immemorial determines the purpose of the functioning of the advocacy in society and in the state. Thus, «legal aid» is a content-wider concept, which is not limited to the range of subjects of its provision, while «legal aid» is the use of a lawyer – a lawyer, a specialist in jurisprudence.

The updating of the provisions of the Criminal Code of Ukraine permits primarily to focus on the following main points: 1) the lawyer is party to the trial, and not a party to the case. At the same time, as a representative, he realizes the rights and obligations that are due to him on behalf of the person he represents; 2) the lawyer is prohibited from abuse of procedural rights; 3) measures of procedural coercion may be applied to the lawyer; 4) the lawyer may be questioned as a witness, which makes it impossible for him to continue to represent him in the case; 5) the powers of the lawyer can be confirmed by a power of attorney or a warrant with the appropriate warning about limiting powers.

The attention to the legal status of a lawyer is due to its decisive role in society and the state, in which a person is an unconditional and unconditional value, and his rights, freedoms and interests are guiding the formation of all areas of state policy.

Key words: representation, lawyer, civil legal proceedings, legal status of a lawyer, legal assistance, professional legal assistance

Стаття надійшла до редакції журналу 05.10.2018.